

Kulturutskottets betänkande 2025/26:KrU9

Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår yrkandena i följdmotionen.

I skrivelsen presenterar regeringen en ny inriktning för arbetet mot det nationella målet för arkitektur-, form- och designpolitiken.

I betänkandet finns en reservation (V, MP) och ett särskilt yttrande (V).

Behandlade förslag

Skrivelse 2025/26:163 Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design.

Sju yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design	5
Reservation	10
Inriktningen för politiken för arkitektur, form och design, punkt 2 (V, MP)	10
Särskilt yttrande	12
Inriktningen för politiken för arkitektur, form och design, punkt 2 (V)	12
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	13
Skrivelsen	13
Följdmotionen	13

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2025/26:163 till handlingarna.

2. Inriktningen för politiken för arkitektur, form och design

Riksdagen avslår motion

2025/26:4053 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 1–7.

Reservation (V, MP)

Stockholm den 26 maj 2026

På kulturutskottets vägnar

Mats Berglund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Berglund (MP), Malin Danielsson (L), Alexander Christiansson (SD), Björn Wiechel (S), Kristina Axén Olin (M), Lars Mejern Larsson (S), Jonas Andersson (SD), Azadeh Rojhan (S), Emma Ahlström Köster (M), Runar Filper (SD), Ewa Pihl Krabbe (S), Peter Ollén (M), Vasiliki Tsouplaki (V), Roland Utbult (KD), Catarina Deremar (C), Anna-Lena Hedberg (SD) och Louise Thunström (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2025/26:163 Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design och sju yrkanden i en följdmotion.

Motionsförslagen finns i bilaga.

Utskottets överväganden

Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservationen (V, MP) och det särskilda yttrandet (V).

Bakgrund

Nationellt mål för politiken för arkitektur, form och design

I maj 2018 beslutade riksdagen om ett nytt nationellt mål för arkitektur, form och design (prop. 2017/18:110, bet. 2017/18:CKrU1, rskr. 2017/18:316). Enligt målet ska arkitektur, form och design bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Detta ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids
- det offentliga agerar förebildligt
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas tillvara och utvecklas
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

I propositionen Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110) anger regeringen att det nationella målet, inklusive dess sex preciseringar, ska vara styrande för statens initiativ när det gäller arbetet med gestaltade livsmiljöer, arkitektur, form och design och kan vara vägledande för kommuner och regioner. Vidare framförs att målet kompletterar andra nationella mål som berör den gestaltade livsmiljön.

Ansvar för genomförandet av politiken för gestaltad livsmiljö

Till följd av regeringens bedömningar i propositionen Politik för gestaltad livsmiljö har fyra statliga myndigheter haft ett särskilt ansvar för genomförandet av politiken för gestaltad livsmiljö: Statens centrum för arkitektur och design (Arkdes), Boverket, Riksantikvarieämbetet och Statens konstråd (Arkdes och Statens konstråds uppgifter inordnades fr.o.m. den 1 januari 2026 i myndigheten Moderna museet). Fram till april 2024 hade Arkdes även i uppgift att följa upp politikens genomslag på området samt vid behov föreslå

åtgärder för att stärka måluppfyllelsen. Arkdes senaste uppföljning av politikens genomslag redovisades under våren 2024 i rapporten Hållbarhet, kvalitet och ekonomi – En uppföljning av Politik för gestaltad livsmiljö 2023 och medskick inför framtida arbete.

Till följd av att Arkdes och Statens konstråds uppgifter har inordnats i Moderna museet ingår det sedan den 1 januari 2026 i Moderna museets uppgifter att bidra till att målet för arkitektur, form och design uppnås.

Skrivelsen

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen presenterar regeringen en ny inriktning för arbetet mot det nationella målet för politiken för arkitektur, form och design. Den nya inriktningen innebär att

- främja fler röster och ett delat ansvar samt i högre grad lyfta det befintligas värden och behoven av estetiskt tilltalande livsmiljöer
- stärka fokus på den kreativa kärnan och de samhällsvärden som starka och innovativa branscher inom området kan skapa och
- skapa nya former för de statliga insatserna, med en mer systematisk uppföljning av måluppfyllelsen.

Regeringen bedömer också att inordnandet av uppgifterna för Arkdes och Statens konstråd i myndigheten Moderna museet har gjort Moderna museet till en stark aktör inom konst, arkitektur, form och design i Sverige. Enligt regeringen möjliggör detta nya former för de statliga insatserna på området.

Vidare bedömer regeringen att en uppföljning av arbetet för att nå målet för arkitektur, form och design bör göras vart fjärde år för att ge berörda aktörer en gemensam lägesbild som kan vara en utgångspunkt för fortsatt samverkan och arbete. I skrivelsen ger regeringen också en samlad bild av sina egna insatser men även andra åtgärder inom området arkitektur, form och design.

Den nya inriktningen för arkitektur-, form- och designpolitiken

Regeringen presenterar ett antal perspektiv och aspekter som ska vara utgångspunkten för det fortsatta arbetet mot det nationella målet för arkitektur, form och design. Regeringen anför bl.a. att fler aktörer ska involveras och olika perspektiv ska inkluderas när den gemensamma miljön utformas. Exempelvis bör dialogen och samverkan mellan offentliga aktörer, näringsliv, civilsamhälle och lokalsamhälle öka. Genom att engagera fler parter och olika synsätt i beslutsprocesser främjas innovativa lösningar, kvalitet och lokal förankring. Detta är viktiga förutsättningar för att uppnå målet om ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer.

Regeringen presenterar också nya aspekter av politikområdet när det gäller delmålet om att estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden ska tas tillvara och utvecklas. Regeringen anför bl.a. att väl gestaltade och funktionella

livsmiljöer bidrar till attraktiva platser att leva på och verka i och framhåller att platsutveckling, kulturturism och kreativa branscher ska ges ett större utrymme i politiken. När det gäller platsutveckling och kulturturism menar regeringen att ett ökat intresse för en plats bidrar till såväl platsens attraktionskraft som den lokala ekonomin. Regeringen anför att de 100 verk, företeelser och platser som enligt betänkandet En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92) ”har satt en varaktig prägel på det svenska samhället och blivit viktiga referenspunkter i svensk kultur och tradition” kan användas för att främja kulturturism. Mot den bakgrunden har Statens kulturråd fått i uppdrag att genomföra insatser för att främja kulturturism inom Sverige till platser som har koppling till verken som ingår i Sveriges kulturkanon. För att främja attraktiva platser ser regeringen också ett behov av att tydligare fokusera på den s.k. kreativa kärnan och på de samhällsvärden som innovativa branscher kan skapa. Exempelvis behöver yrkesverksamma inom arkitektur, form och design ha goda förutsättningar att verka kommersiellt samtidigt som de ska ges möjlighet att utveckla sin kreativitet. Därtill behövs goda förutsättningar för företagande och innovation. Regeringen framhåller att företag i kulturella och kreativa branscher utgör en basnäring i Sverige och bidrar till tillväxt, export och arbetstillfällen.

Vidare presenterar regeringen nya aspekter av arkitektur-, form- och designpolitiken när det gäller våra samhällens tillgänglighet och hållbarhet. Regeringen framför att arkitektur, form och design tillhandahåller viktiga verktyg som kan bidra till hälsa, tryggare miljöer och ett mer robust samhälle. I en tid där geopolitiska hot och risken för attentat och kriminalitet ökar ställs nya krav på den fysiska utformningen av våra samhällen. En noga utformad gestaltning kan göra ett samhälle tryggare och mer motståndskraftigt enligt regeringen. Därför är det viktigt att ett trygghets- och säkerhetsfrämjande arbete integreras tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Omsorgsfullt gestaltade miljöer främjar också hälsa och välbefinnande, menar regeringen. Våra livsmiljöer behöver därför kunna erbjuda exempelvis ytor för idrottsutövning, fysisk aktivitet och promenader.

Motionen

Mats Berglund m.fl. (MP) framför i kommittémotion 2025/26:4053 yrkande 1 att den nya inriktningen är alltför vagt formulerad och att det är otydligt hur den ska uppfyllas. Motionärerna anser att regeringen bör återkomma med en tydligare inriktning som innehåller konkreta åtgärder och föreslår att riksdagen ska tillkännage detta för regeringen. Vidare anser motionärerna att den nya inriktningen för politikområdet saknar ett uttalat barnrättsperspektiv och föreslår ett tillkännagivande om att en vägledning ska tas fram i fråga om hur staten, kommuner och regioner kan arbeta med att stärka barns och ungas delaktighet och inflytande över kulturutbud och gestaltad livsmiljö (yrkande 2). Motionärerna vill även se en inriktning för arkitektur- form- och designpolitiken som innehåller konkreta förslag på insatser som ökar platsers

attraktivitet genom att öka tillgången till livekultur (yrkande 3) och stärker de kulturella och kreativa branscherna (yrkande 5). Motionärerna föreslår att riksdagen ska tillkännage detta för regeringen. I yrkande 4 påpekar motionärerna att en inriktning som lyfter fram kulturturism och platsmarknadsföring med utgångspunkt i de 100 verken som ingår i Sveriges kulturkanon kan ge menliga följder för det svenska kulturarvet och föreslår ett tillkännagivande om detta. Vidare anser motionärerna att regeringen bör återkomma med tydligare och mer underbyggda åtgärder för hur offentliga platser kan bli både tryggare och säkrare platser (yrkande 6) och föreslår att detta bör ges regeringen till känna. Motionärerna lyfter också fram betydelsen av platser för idrott i det offentliga rummet och anser att regeringen bör ta initiativ till att en nationell anläggningsfond inrättas för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av idrotts- och fritidsanläggningar (yrkande 7). Ett tillkännagivande föreslås i enlighet med detta.

Utskottets ställningstagande

I likhet med regeringen anser utskottet att det är angeläget att alla ska ges goda förutsättningar att påverka förändringar av den gemensamma miljön, att samverkan ska utvecklas och att befintliga värden ska tas tillvara och utvecklas. Utskottet välkomnar därför regeringens nya inriktning för arbetet mot det nationella målet för arkitektur-, form- och designpolitiken. I kommittémotion 2025/26:4053 (MP) yrkande 1 anføres att inriktningen är alltför vag och förslag lämnas om att regeringen ska ta fram ett nytt inriktningsdokument som innehåller konkreta åtgärder och en tydlig plan för hur arkitektur-, form- och designpolitiken ska genomföras i fortsättningen. Utskottet har i viss utsträckning förståelse för de synpunkter som framförs i motionen i fråga om att inriktningen i vissa delar kan upplevas som allmänt hållen. Konkreta åtgärder kopplade till det nationella målet skulle kunna göra inriktningen tydligare och ge den bättre förutsättningar att få genomslag. Samtidigt anser utskottet att det kan finnas fördelar med att den nya inriktningen har en övergripande utformning och inte innehåller preciserade aktiviteter, eftersom detta möjliggör anpassningar över tid och ger berörda aktörer utrymme att utforma åtgärder utifrån sina respektive förutsättningar. Mot denna bakgrund finner utskottet inte skäl att vidta några åtgärder med anledning av motionsyrkandet. Utskottet avser att följa frågans fortsatta utveckling. Yrkandet bör avslås.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att barn och unga ska kunna delta i beslut som påverkar miljöerna de vistas i. Utskottet konstaterar att ett av de perspektiv som särskilt lyfts fram i den nya inriktningen är att fler röster ska främjas i arbetet mot målet för arkitektur-, form- och designpolitiken. Utskottet förutsätter att barn och unga ska omfattas av arbetet med att främja fler röster och perspektiv. Vidare noterar utskottet att regeringen bedriver ett aktivt arbete för att öka barns och ungas deltagande i gestaltningsprocesser när det gäller närmiljöer. Exempelvis har Rådet för levande städer tagit fram ett stöd-

material för kommuner som vill utveckla sitt arbete med inkluderande utomhusmiljöer för barn och unga. Utskottet ser därför inget behov av att vidta några särskilda åtgärder med anledning av motion 2025/26:4053 (MP) yrkande 2. Yrkandet bör avslås.

Kreativa branscher och yrkesverksamma inom arkitektur-, form- och designområdet har en självklar roll i arbetet med att gestalta våra städer och göra dem till attraktiva platser att leva och verka i. Utskottet ser därför positivt på att den nya inriktningen betonar ett stärkt fokus på den s.k. kreativa kärnan och särskilt lyfter fram de kreativa branschernas roll. Vidare noterar utskottet att regeringen bedriver ett omfattande arbete med att stärka de kulturella och kreativa branscherna. Något initiativ från riksdagens sida är därmed enligt utskottets mening inte påkallat. Motion 2025/26:4053 (MP) yrkande 5 bör därför avslås. Utskottet finner inte heller att det finns skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motion 2025/26:4053 (MP) yrkande 4 om kulturarvets kommersialisering. Till skillnad från motionärerna anser utskottet att det är positivt att regeringen har gett Statens kulturråd i uppdrag att främja kulturturism och platsmarknadsföring med utgångspunkt i de 100 verken som ingår i Sveriges kulturkanon. Enligt utskottets uppfattning kan insatser kopplade till kulturkanonen både öka intresset för kulturarvet och bidra till platsers attraktivitet. Därmed avstyrker utskottet yrkandet.

Utskottet välkomnar att skrivelsen lyfter fram arkitektur, form och design som ett viktigt perspektiv när det gäller samhällets motståndskraft och beredskapsarbete. Utskottet noterar bl.a. att skrivelsen behandlar frågor om hur brottsförebyggande och trygghetsfrämjande arbete kan integreras i samhällsbyggnadsprocessen och hur gestaltningen av våra stadsmiljöer kan skapa trygga och säkra livsmiljöer. Utskottet ser inget behov av att riksdagen vidtar några åtgärder med anledning av förslaget i motion 2025/26:4053 (MP) yrkande 6. Yrkandet bör därför avslås.

Utskottet har tidigare under valperioden i betänkande 2025/26:KrU5 behandlat ett yrkande som rör samma fråga som tas upp i motion 2025/26:4053 yrkande 3 om tillgång till livekultur. Riksdagen avslod då yrkandet. Utskottet har nu ingen annan uppfattning och avstyrker därför motion 2025/26:4053 yrkande 3. Vidare har utskottet i mars 2026 i betänkande 2025/26:KrU6 behandlat ett yrkande som rör samma fråga som tas upp i motion 2025/26:4053 yrkande 7 om en nationell anläggningsfond och kunskapsnod som stöd för kommunerna i deras arbete med att bygga idrotts- och fritidsanläggningar. Riksdagen avslod då yrkandet och har nu ingen annan uppfattning. Utskottet avstyrker därför motion 2025/26:4053 yrkande 7.

Reservation

Inriktningen för politiken för arkitektur, form och design, punkt 2 (V, MP)

av Mats Berglund (MP) och Vasiliki Tsouplaki (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2025/26:4053 av Mats Berglund m.fl. (MP) yrkandena 1–7.

Ställningstagande

Regeringens nya inriktning för arbetet mot målet för arkitektur-, form- och designpolitiken är vagt formulerad och otydlig. Avsaknaden av konkreta åtgärder i kombination med svepande formuleringar gör det svårt att förstå vad den nya inriktningen egentligen innebär och hur den är tänkt att genomföras. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med en ny inriktning, där det tydligt framgår vad den politiska inriktningen är och hur den ska uppfyllas.

Vidare anser vi att skrivelsen genomgående saknar ett uttalat barnrättsperspektiv. Enligt Barnkonventionen har barn och unga rätt att till fullo delta i konst- och kulturlivet. Barn och unga ska också ha inflytande över frågor som berör dem. I detta ingår inflytande över miljöer där barn och unga vistas, inklusive utformningen av dessa miljöer, dvs. de gestaltade livsmiljöerna. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att stärka barns och ungas delaktighet i och inflytande över kulturutbud och gestaltade livsmiljöer.

Ett rikt kulturliv med god tillgång till livemusik m.m. är en förutsättning för att stärka städers och platsers attraktivitet. Med utgångspunkt i Statens kulturråds rapport om tillgången till musikscener konstaterar regeringen i skrivelsen att det krävs insatser för att stärka samverkan mellan olika aktörer för att öka tillgången till ett rikt kulturliv och musikscener för att stärka städers och platsers attraktivitet. Vi hade gärna sett att resonemanget åtföljdes av konkreta förslag på insatser, exempelvis åtgärder för kulturljudzoner och bättre villkor för livekulturen. Sådana förslag har tidigare lämnats i motion 2025/26:3366 av Mats Berglund m.fl. (MP).

Även när det gäller de kulturella och kreativa branschernas roll i arbetet mot målet för arkitektur-, form- och designpolitiken är det otydligt vad regeringen vill åstadkomma. Som tidigare har framförts i riksdagen anser vi att strategin för företag i kulturella och kreativa branscher är alltför urvattnad på

innehåll och saknar konkretion. Om strategin ska kunna användas i det syfte som anges i skrivelsen behöver regeringen återkomma med konkreta förslag som stärker de kulturella och kreativa branscherna.

I skrivelsen lyfter regeringen fram frågor om beredskap och trygghet och dess betydelse för attraktiva platser. Tyvärr har skrivelsen ett ensidigt fokus på trygghet, medan begreppet säkerhet behandlas utan konkretion. Detta är problematiskt. Ett framgångsrikt arbete på området kräver tydlighet. Regeringen bör därför återkomma med mer underbyggda åtgärder för hur våra offentliga rum kan bli både mer trygga och säkra platser.

Skrivelsen lyfter fram kulturkanonprojektet som en resurs för kulturturism och arbetet för att stärka platsers attraktivitet. Vi vill i detta sammanhang framhålla risken för att vårt kulturarv kommersialiseras på ett för kulturen ogynnsamt sätt när kulturkanonen kopplas till insatser för att främja kulturturism, såsom nyligen har skett genom regeringens uppdrag till Statens kulturråd att främja kulturturism i Sverige med utgångspunkt i de 100 verk som omnämns i kulturkanonkommitténs slutbetänkande En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92).

Slutligen anser vi att betydelsen av platser för idrott i det offentliga rummet inte ges ett tillräckligt stort utrymme i den nya inriktningen. Regeringen har satsat 240 miljoner kronor för att stötta kommuner i att bygga eller renovera idrottshallar och annan plats för idrott. Vi vill gå längre och anser att regeringen bör inrätta en nationell anläggningsfond, som även ska fungera som en kunskapsnod, för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av fler, modernare, mer tillgängliga och hållbara anläggningar.

Särskilt yttrande

Inriktningen för politiken för arkitektur, form och design, punkt 2 (V)

Vasiliki Tsouplaki (V) anför:

Det råder många oklarheter kring innebörden av regeringens skrivelse och de nya preciseringarna och arbetssätten som aviseras. Utöver de områden som lyfts fram i Västerpartiets och Miljöpartiets gemensamma reservation ser jag ytterligare brister i regeringens nya inriktning för arkitektur-, form- och designpolitiken. Jag anser bl.a. att det är oklart hur fler röster ska inkluderas i arbetet med att utforma våra gemensamma platser och om detta innebär en maktförskjutning från folkvalda representanter i kommunala nämnder till ett ökat inflytande för näringslivet, som därmed får större makt genom sitt ekonomiska kapital. Jag saknar också en diskussion om professionens roll och hur den särskilda kompetens som konstnären, arkitekten eller designern besitter ska användas för att vi ska nå målen för politikområdet. Därtill ser jag motsägelser och brister i skrivelsens resonemang om att det offentliga ska föregå med gott exempel för att bevara befintliga byggnader. I detta sammanhang vill jag påpeka att Riksrevisionen har kritiserat den statliga myndigheten Statens fastighetsverk på flera punkter för brister i förvaltningen av statliga fastigheter.

Även om jag i många delar instämmer i den uttalade målsättningen att det offentliga ska visa att man värdesätter det befintliga är jag orolig att den nya inriktningen kommer att bromsa förändringar i våra samhällen och försvåra förtätning och nybyggen i ett läge där vi har stora problem med bostadsbrist.

Avslutningsvis vill jag uttrycka en oro för att sammanslagningen av Moderna museet, Arkdes och Statens konstråd medför att arbetet med gestaltad livsmiljö tappar fart. Det är viktigt att eventuella effektiviseringsvinster som uppstår till följd av sammanslagningen kan användas för att utveckla verksamheten.

Jag har reserverat mig i fråga om vissa delar i skrivelsen. I de delar som beskrivs ovan har jag dock valt att avvakta utvecklingen inom området och vill i nuläget inte se något tillkännagivande. Jag kommer att noga följa det fortsatta arbetet med frågorna och återkomma med förslag om det finns skäl för det.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2025/26:163 Attraktiva platser – bredare genomslag för politiken för arkitektur, form och design.

Följdmotionen

2025/26:4053 av Mats Berglund m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ökad tydlighet om vad den nya inriktningen innebär och hur den ska uppfyllas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett uttalat barnrättsperspektiv på politikområdet för gestaltad livsmiljö och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att öka tillgången till ett rikt kulturliv och musikscener och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kulturarvets kommersialisering och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med konkreta förslag som stärker de kulturella och kreativa branscherna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om trygga och säkra platser i det offentliga rummet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell anläggningsfond och kunskapsnod som stöd för kommunerna i planering och byggande av hållbara anläggningar för idrott och fritid och tillkännager detta för regeringen.